

Karel Funk

NIRVÁNA

V tradičním východním pojetí – a většinou i takovém, jak je nám podáváno nyní - je nirvánický stav vědomí cílem, který přináší i takové vyhasnutí přání, že se člověk již nemusí inkarnovat (leđa ze soucitu, jak připouští Buddha). Je to dotočení karmického kola, vystoupení z životní žízně. Vyvanutí životní síly znamená, že se jedinec nezachycuje v žádné činnosti; životní síly se nezachycují (neaktivují) v dalších projevech světa. Ti, kdo jí dosáhnou, jsou považováni jednou provždy za vývojově hotové, za dospěší k cíli. Tak se to kdysi jevílo.

Je tu však skutečnost, kterou východní nauky tehdy nemohly brát v úvahu: lidský vývoj je nekonečný, člověk si osvojuje další a další hodnoty, a překonává další a další svody, poznává agresi vlastní a reaguje na útoky zvenčí, nalézá i další možnosti a kvality duše a ducha. I když v některé inkarnaci dosáhl nirvány jako vrcholu vývoje v určitých podmínkách oné doby, nevydrží v ní trvale, protože další vývoj ve změněném světě vyžaduje další zocelování, reagování na nové podněty a nová vyrušení, přicházejí další oblasti krizí a křížovatek, než na které byl připraven minule. Dosažení nirvány je tedy v optimálním případě možné vždy jen na čas, pak se v ní jedinec neudrží, je vyrušen dalšími okolnostmi, k jejichž řešení nenabyl dříve sil a schopností.

Nirvána je tedy dosažitelná v určité inkarnaci ve vysokém stupni vývoje, kterého takový jedinec dosáhl, avšak i ten se dál při svém postupu musí v budoucnu potýkat s dalším vývojovým „materiálem“, na jehož zpracování zatím není připraven a který ho proto z dřívějšího nirvánického stavu „vyhodí“. Čekají ho další zkoušky, třibení, zocelování, silení, aby mohl být cennějším pro svět. Na stupni, kde tyto nové okolnosti karmicky zvládne a vše zaplatí, může zažít na čas znovu nirvánu (vstoupit do ní), avšak už pokročilejším a bohatším nitrem. Tedy právě jen po dobu, co vše neosobně zvládá a při svém jednání ve světě nezanechává žádných karmických stop, po ten čas žije v nirváně.

Indický asketa, který meditoval v jeskyni nebo ašramu, mohl dosáhnout samadhi a nirvány relativně snadno. Nemusel se ani tak moc očist'ovat, nebylo tehdy skoro od čeho, svět byl jednodušší, život čistší. Neměl velkou karmu, snáze ji snad rozpustil. Neměl však skoro žádné vývojové zkušenosti, neměl dostatek protilátek k odolávání vyššímu a pestřejšímu pokušení, které ve světě dál postupuje (sami si ho vyvoláváme), tedy musel být později ze svého stavu opět vyvržen a dál podstupoval nové zkoušky a zrání. Někdy podlehl okolnostem a byl to vývojový krok zpět, jindy se mu podařilo zkvalitnit nitro a s tím přišla i naděje na život v další nirváně. (Často i na Východě považuje jedinec za nirvánu stav, který do ní má ještě daleko, zejména v současné době.)

Dnes jsou jiné možnosti než v době vzniku a rozkvětu jogy a buddhismu. Sestupem tvůrčích božích sil Loga do zemské úrovně, které přinesl Kristus, jsou lidstvu dávány

další možnosti přemáhání zla. Prozřetelností je od počátku vývoje připouštěno k působnosti stále další a další zlo. Pokud jej vždy na každém novém stupni našeho osobního vývoje překonáme, silíme ve prospěch vývoje celku. Zlo je tedy nutnou vývojovou pákou k dobru. Proto trvalé vyhasnutí niter není nutné, dnes už ani možné.

Podobně to platí i pro středověké křesťanské mystiky: i když dosáhli v tehdejším jednoduchém světě určitého stupně čistoty a svatosti, rodí se do dalších okolností zesíleného tlaku světa, který překonávají. Někdejší jednoduchá svatost nyní už nestačí. I síly Krista se ta část lidstva, která postupuje dál, učí znát stále hlouběji a plněji. Indové znali pouhé dvě hierarchie nad člověkem: anděly (dévy) a archanděly (pitrie). Vyšší úrovně jim nebyly přístupné. Teprve oplodnění zemské úrovně Logem-Kristem otevřelo možnost pronikat ke všem devíti hierarchiím, jak jsou poprvé pro lidstvo uvedeny v Písmu (ty další jsou: Archové – duchové osobnosti, Mocnosti – duchové formy, Síly – duchové pohyby, Vládcové /Panovníci/ – duchové moudrosti, Trůnové – duchové vůle, Cherubíni – duchové harmonie, Serafini – duchové lásky).

Dva charakteristické konkrétní příklady: někteří žáci Fráni Drtikola, které jsem poznal, dosáhli na východní cestě vyšších stavů vědomí. Meditace v jejich přítomnosti byla obrovsky silná, stačilo pár vteřin sezení a už jsme byli „v tom“. To bylo úžasné, jenže posléze jsem začal pozorovat, jak jsou tito lidé po mnoha stránkách nezpracovaní pro nynější dobu, neorientují se mentálně ani morálně ve věcech veřejných, často duchovnost jen předstírají atd. Někteří Drtikolovi žáci, ač tvrdili, že dosahují nirvány, setrvali z přesvědčení v KSČ. V naivním poslušném domnění rovnosti, spravedlnosti a ráje na zemi – i v době totality, spolu s Rudým právem odsuzovali „rozvraceče, ztroskotance a zaprodance“ z Charty 77 apod. Sočili na sebe navzájem. Byli myšlenkově a morálně leniví, zaostalí. A v tom je již prvek nemorálnosti - a zárodek nemorálních činů, plodících novou karmu. Zde bylo zřejmé, že současný stupeň lidstva nezvládají a svými stanovisky, i kdyby byla jen na mentální úrovni, silí další komplikace svých osudů, tedy nová poškození své snad vymeditované osobnosti. – Podobně lama Yongden, spoluautor románu Mippam: V Tibetě vysoce ctěný pokročilý lama, kterého si do Evropy přivezla jako adoptivního syna Alexandra David-Neel. Pařížský život a jeho radovánky brzy překryly asketický lámův život a ten brzy tragicky zahynul.

Objasněno z jiného hlediska: Duši jako nástroj ke styku se světem nelze natrvalo vymazat a nahradit čistým duchem, jak to činily východní systémy. Duše může, ba musí být aktivní i pro zevní svět, ale zkvalitněna, produchovněna, prozářena. K tomu slouží další a další studium, meditace, modlitby, třibení v nových a nových okolnostech, kterými procházíme, osvojování orientace v dnešním světě a nalézání nových a nových kvalit ducha a duše, nového vnímání a tvoření dobra, pravdy, krásy. Individuální setrvání v duchovní izolaci znamená odnětí světu našich sil, které nám byly propůjčeny právě pro duchovní oplodňování světa. Sobecká chtivost nižší duše musí být nahrazena plamenem čisté vůle, podnícené láskou a řízené moudrostí. Musí tak být činěno nikoliv pro spásu vlastní, ale pro pomoc světu. Duše pak vědomě přijímá pronikání Duchem, nebo řečeno jazykem pohádek - nevěsta přijímá svého ženicha. I zde může člověk dosáhnout stavu, kdy jedná, aniž by zaséval tíhu následků. I zde platí ono Necht' neví pravá, co dělá levá.

Všimněme si omylu těch, kteří si plánují cestu do nirvány či zbavení se karmy: činí to opět z osobních, sobeckých pohnutek. Asi na úrovni úmyslu zbavit se přebytných kil. To je však zas ono točení se v kruhu téže úrovně: ego si říká – musím se zbavit ega.

Zloděj křičí – Chyťte zloděje. Jejich osobnost se opečovává, hýčká, aby byla ještě bohatší, cennější, zajímavější, místo aby ustupovala. Je to pohyb opačným směrem. Dobro, pravda, láska, krása nám musí být hodnotou samy o sobě, musíme je pěstovat z lásky k nim, ne kvůli svému pokroku. Nelze si je plánovat kvůli sobě, ale jen je tiše a v sebezapření uskutečňovat. Činíme-li dobro jen pro zbavení se karmy nebo kvůli tomu, abychom po smrti přišli do nebe, je to zas jen rozumový sobecký kalkul. „Boha milujeme, protože je milováníhodný“ (sv. Pavel), ne proto, aby nám byla cesta lásky jen prostředkem k dosažení vlastního pokroku, jako v bhakti joze. Ani meditace, pěstovaná z chťení někam se prodat, nebo ze zvědavosti po extatických či jinak výjimečných stavech, není skutečnou meditací, jen její atrapou, nápodobou, imitací. Podobně řady metod na různých kurzech s postulátem zbavení se karmy (tu nějakou režírovanou meditací, tu meditační show údajně za pomoci andělů, tu sexualitou...) jsou jen egoisticky motivovanou zábavou, kašírováním, nápodobou toho, využíváním atraktivní exotické terminologie.

Ocitujme si část pojednání o karmě a nirváně od Rudolfa Steinera z 16. přednášky z cyklu Základy esoteriky:

Chceme-li porozumět celému způsobu, jak působí karma, musíme si umět učinit pojem o tom, co se nazývá nirvánou. Mnoho záleží na tom, abychom plně pochopili význam nirvány. Pokusme se o tom získat předběžnou představu.

U člověka existuje v nějakém jednání zpočátku vlastně velice málo z toho, co bychom mohli nazvat svobodou, neboť člověk je vlastně výsledkem svých minulých činů... Vše, co vykonal jako činy, co prošlo jeho duší jako myšlenky a pocity, náleží také k jeho minulosti, stává se jeho karmou. Pohlížíme do minulosti, která se buduje kolem nás současně ve svých působeních. Celý svět kolem nás není ničím jiným než působením minulých činů. Právě tak připravuje člověk nyní, co se má stát v budoucnosti.

Přesto se ustavičně setkáváme s věcmi, které nejsou účinky minulých činů, ale vnáší do světa něco nového...

I v praktickém jednání pozorujeme, že člověk obyčejně netvoří nic nového, většina lidí činí jen to, co se již stalo. Jen málo lidí vytváří z morální intuice, když vnáší do světa nové povinnosti, nové činy. Nové přichází do světa skrze vztahy. Proto se častěji říkalo, že elementární morální jednání vůbec spočívá ve vztazích. Takové morální jednání spočívá například v činech, které jsou způsobovány vztahem laskavosti. U většiny jednání shledáváme, že spočívají na něčem starém; i při jednáních a dějích, kdy vystupuje něco nového, spočívá se ještě na něčem starém. Při důkladnějším prozkoumání se to zpravidla ukáže. Jen taková jednání jsou svobodná, při nichž by člověk vůbec nepracoval na podkladě minulosti, nýbrž při nichž stojí jen vůči tomu, co může pomocí kombinující a produktivní činnosti jeho rozumu vejít do světa jakožto jednání. Taková jednání nazýváme v okultismu: *tvořením z ničeho*. Všechna ostatní jednání jsou vytvořena z karmy. Jsou dva protiklady: karma a opak karmy, nic - činnost, která na karmě nespočívá.

A mysele si nyní člověka, který je zpočátku určován karmou; jednáním, myšlenkami a city z minulosti. Mysleme si ho potom, že pokročil tak daleko, že všechnu karmu

vymazal, tedy stojí vůči ničemu. Když ještě potom jedná, říká se v okultismu: *jedná z nirvány.../Buddha, Kristus/*. Obyčejný člověk se tomu blíží jen tehdy, když je inspirován umělecky, nábožensky nebo světově historicky. Intuitivní jednání přichází „z ničeho“. Kdo chce k tomu dospět, musí se úplně osvobodit od karmy. Může pak své impulsy brát ne z toho, z čeho je bere obyčejný člověk. Nálada, která se ho pak zmocňuje, je náladou božské blaženosti, která se nazývá jako stav také nirvánou.